

Doe maar gewoon!

Terugblik op de derde netwerkbijeenkomst Doe-democratie 27 mei 2014

“De grootste uitdaging is dat alle betrokkenen – gemeenten, burgers, instellingen - uit hun eigen perspectief, patroon en rol moeten stappen. Pas dan wordt doe-democratie co-creatie.” (Catrinus Egas, AenZ)

“Ik merk dat veel gemeentebestuurders en ambtenaren nu wel willen veranderen. ‘De’ overheid wil niet meer alles zelf doen.” (Daniël Kruithof - VNG Krachttoer)

“Individueel weten we zoveel. Hier moeten we die kennis delen. Wij hebben in Noord-Brabant veel ervaring met zorgcorporaties, waarbij burgers zelf de zorg inrichten. Dat is ook op andere plekken mogelijk.” (José van Rosmalen, Provincie Noord-Brabant)

“We zijn hier met enorm veel enthousiastelingen die maatschappelijke initiatieven verder willen helpen. Gemeenten en bewoners worden gek als we al onze activiteiten en ideeën niet afstemmen. Dat moeten we hier doen. Dat, en van elkaar leren.” (Joost van Alkemade, Movisie)

“Ik gun iedere gemeente een G1000. Het is geweldig om met zoveel mogelijk bewoners samen te spreken over wat ons bindt, wat we samen willen doen en wat we nodig hebben.” (Jerphaas Donner, G1000 Amersfoort)

“Wat is dit een lief en constructief netwerk! Ik verwachtte hier eigenlijk vooral mensen die teleurgesteld tegen de overheid kwamen roepen: ik doe het zelf wel!” (Mattijs Taanman, Instituut Maatschappelijke Innovatie)

“Ik heb geregeld dat deze bijeenkomst hier in Zaanstad plaatsvindt. Daarbij liep ik intern tegen allerlei regels aan: de raadszaal moest vrij blijven, het besloten deel van het stadhuis was verboden terrein en nog veel meer mocht niet. Ik heb doorgezet, het gewoon gedaan. Toen kon het en werd iedereen enthousiast. Doen dus!” (Lenneke van der Meer, gemeente Zaanstad)

“Eigenlijk had ik hier meer maatschappelijke initiatieven verwacht, het zijn vooral de overkoepelende organisaties. Maar ik heb leuke nieuwe inzichten opgedaan, bijvoorbeeld over hoe raadsleden in de doe-democratie worstelen met politieke zichtbaarheid.” (Anna Domingo, Prodemos)

“Griffiers moeten zich verdiepen in dit thema, om de gemeenteraad te kunnen helpen als deze op enig moment botst met doe-democratie. Want de spanning tussen de representatieve en de doe-democratie is overduidelijk.” (Roelien Heemsbergen, Vereniging van Griffiers)

“Hoe verder? Nou, gemeenten, instellingen en burgers moeten samen ‘opleren’: samen zoeken naar nieuwe vormen van eigenaarschap, nu de overheid niet meer over alles gaat.” (Laura van Hornick, Participation@work)

Opening zonder inspraak

Jornt van Zuylen (BZK) opent de ontmoeting in de raadszaal van Zaanstad. Zonder inspraakmogelijkheid benoemt hij de aanwezigen tot de crème de la crème van de doe-democratie. Hij ziet veel ambities, veel initiatieven en veel energie in de zaal. Centraal staat de vraag: wat hebben jullie nodig en wat is nodig om de doe-democratie verder te helpen?

Rita Visscher (wethouder te Zaanstad) verwelkomt de meer dan 70 deelnemers in de Zaanse raadszaal. Ze wil als ‘doe-politicus’ de komende bestuursperiode veel nieuwe initiatieven aanwakkeren, door ruimte te laten en vooral door te voorkomen dat initiatieven blijven steken op regels.

Friso Coumou (BZK) vertelt vervolgens dat hij - al sinds hij begin dit jaar teamcoördinator Burgerschap werd - vergeefs probeert overzicht te krijgen van de veelheid van netwerken en initiatieven rond doe-democratie. Wel ziet hij rode draden:

1. De spanning tussen de representatieve en de doe-democratie;
2. De drie decentralisaties als kapstok voor ontwikkeling van de doe-democratie; en
3. Inzichten uit het transitie management benutten om de doe-democratie verder te helpen.

Aansluitend geven 10 mensen onder begeleiding van Saskia van Grinsven (Movisie) in 2 minuten een pitch ten behoeve van hun projectgarage.

1. **Sylvia de Ronde Bresser (Kracht in NL)** maakt de **MAEXchange**, een website om de maatschappelijke meerwaarde van initiatieven inzichtelijk te maken. 'Welke informatie wil je daarin vinden en delen?' Kristel Logghe (Social Powerhouse) presenteert de **iSocial App** die een overzicht moet gaan bieden van alle sociale initiatieven en initiatiefnemers, om zo een vraagbaak, inspiratiebron en naslagwerk te worden. 'Doe mee aan de Mappjam en mapp je initiatieven en jezelf erin!'

2. **Jaap Drooglever (BZK)** belicht de **spanning tussen de representatieve en de doe-democratie**. Hij leidt een leerkring over die vraag. De rol van raadsleden in de doe-democratie schuurt, zij noemen zich inmiddels bewust ombeekwaam. 'Wat zijn jullie ervaringen, vragen en antwoorden, lessen en trainingen?'

3. **Hanneke Schreuders (Platform 31)** leidt voor BZK komende 2 jaar het experiment **Opruimen knelpunten in doe-democratie**, gefocust op de vier thema's maatschappelijk aanbesteden, aansprakelijkheid en fiscaliteit en regelluwe zones. Hiervoor zoekt ze tien tandems van een maatschappelijk initiatief of sociaal ondernemer met een gemeente: 'Wie denkt en doet mee?'

4. **Maarten Bosman (adviseur Stedelijke Ontwikkeling)** ziet dat **aansprakelijkheid bij burgerinitiatieven** ingewikkeld is. Hij deed daar onderzoek naar en wil zijn kennis delen, maar ook van deelnemers horen over hun initiatieven en hoe ze daarbij omgaan met risico's en aansprakelijkheid.

5. **Laura van Hornick (Participation@work)** ziet dat de **drie decentralisaties** door gemeenten vaak vooral technisch worden voorbereid, terwijl de maatschappelijke winst juist zit in het zien en aanboren van burgerkracht. 'Hoe koppelen we de systeemwereld aan de leefwereld?'

6. **Yvette Jeuken en Sofie Smeets (100x100)** vertellen over **100x100**: 100 correspondenten volgen hoe 100 nieuwe gemeenteraden omgaan met maatschappelijke initiatieven. Samen maken zij een eindverslag in oktober. 'Wat moet daar per se in staan?'

7. **Paulien van der Hoeven (BZK)** vertelt dat **maatschappelijk aanbesteden** overheden veel kansen voor meer doe-democratie geeft. 'Hoe moeten we dit stimuleren? Moeten we met inkopers aan de slag, hoe maak je goede contracten die niet wurgen, wat doe je met aansprakelijkheid?'

8. **Jerphaas Donner (G1000 Amersfoort)** vertelt over de **G1000**; drie dagen na de verkiezingen kwamen 600 gewone Amersfoortse burgers bijeen en maakten in één dag een agenda voor de stad: 60 voorstellen, waaruit er 6 zijn gekozen. 'Wie gaat er mee G1000-tje spelen?'

9. **Mellouki Cadat (Movisie)** roept iedereen op om mee te doen aan het **Feest van de Nieuwe Democratie** op 15 september, de internationale dag van de democratie. Ontmoetingen, verrassingen, discussie: democratie onder het vergrootglas, als vliegwielt voor de doe-democratie.

10. **Daniël Kruithuis (VNG)** gaat met de bus van de **Krachttoer** het land door om gemeenten te helpen bij het ondersteunen van lokale initiatieven. 'Wie wil dat de bus in zijn of haar gemeente langskomt?'

Op basis van deze pitches verspreiden de deelnemers zich over de projectgarages om samen aan de slag te gaan.

Uw verslaggever loopt eerst even binnen bij de projectgarage Experiment Opruimen Knelpunten. Acht deelnemers delen onder leiding van Hanneke Schreuders (Platform 31) hun knelpunten. Daaruit blijkt dat bij gemeenten de behoefte aan stabiliteit en borging een knelpunt oplevert voor de doe-democratie: het bestuur laat ambtenaren pas zaken doen met een initiatief als dat duurzaam is, terwijl juist in het prille begin steun zo belangrijk is voor een maatschappelijk initiatief. Een ander knelpunt is dat inspelen op opborrelende initiatieven vaak lastig is omdat ambtenaren worden gehouden aan hun werkplan en geboekt staan op budgetten. Stap één is de regels en taken ruim interpreteren en waar nodig oprekken. Anderzijds kunnen regels juist ruimte maken, zoals het 'right to Challenge' waarover de Amsterdamse raad een motie heeft aangenomen. Lelystad overweegt dit ook te doen. Een totaal ander knelpunt kan optreden wanneer door maatschappelijke initiatieven (ongewenste) variatie ontstaat en burgers daarover naar de gemeente stappen. Je kunt het gemeentelijke groenonderhoud aan bewoners overlaten, maar wat als de ene buurman een ecologische zone wil en een ander alles keurig kort maait? Staan burgers het loslaten van de overheid wel toe?

Gevoed door deze inspirerende vragen wandelt uw verslaggever verder om in een projectgarage over twee digitale instrumenten te belanden. Kristel Logghe (Social Powerhouse) wil met de iSocial-App en site sociaal vernieuwers met hun initiatieven op de kaart zetten. Ontsluiten van kennis en ervaring is heel belangrijk, nu het overal borrelt: waar zitten al die andere sociaal vernieuwers, in welke wijk hadden ze ook zulke problemen? Hoe hebben ze dat daar aangepakt? iSocial moet zowel overzicht als vraagbaak worden. Elke initiatiefnemer kan een eigen profiel aanmaken en aangeven wat hij of zij biedt en zoekt.

Sylvia de Ronde Bresser (Kracht in NL) wil met de MAEXchange overzicht gaan bieden van alle maatschappelijke initiatieven, maar vooral de maatschappelijke waarde van die initiatieven in kaart brengen. De MAEXchange (MAatschappelijke EXchange) is er voor initiatiefnemers die kennis willen delen, maar ook voor overheden, bedrijven en fondsen die een initiatief willen steunen. Bedrijven en fondsen vinden het nu moeilijk geschikte initiatieven te vinden. Het streven is dat ook de gegevens die fondsen nodig hebben om subsidieaanvragen te beoordelen in de MAEX worden gezet, zodat heel snel verbindingen kunnen worden gelegd. Bedrijven kunnen dan ook makkelijker kiezen en via de MAEX hun maatschappelijke betrokkenheid tonen. Initiatiefnemers beheren hun eigen gegevens. Iedereen kan de initiatieven waarderen, zoals op lens en Tripadvisor. Als een initiatiefnemer gebakken lucht verkoopt, zal dat door de transparantie dan ook snel gecorrigeerd worden. De aanwezigen zijn enthousiast over beide instrumenten, al vinden ze het jammer dat deze (nog?) niet aan elkaar verbonden worden.

De projectgarage over de drie decentralisaties is mijn derde en laatste tussenstop. De grond ligt bezaaid met ruim 30 beschreven post-its. Het is de neerslag van een pittige discussie: het Rijk heeft de taken technisch overgedragen, met te weinig ruimte voor lokale variatie en te veel nadruk op verantwoording. Het Rijk moet gemeenten ruimte geven voor experimenten, wellicht zelfs afdwingen dat x% van het budget ingezet moet worden voor bottom-up initiatieven. Je kunt variatie uniform afdwingen. In de gemeente Oude IJsselstreek stelde de gemeentesecretaris top-down: "we gaan het anders doen". En nu is daar veel ruimte voor dorpsinitiatieven. Het gaat om attitude en lef. Gemeenten moeten de rafelrandjes opzoeken. Niet de inhoud bepalen maar het proces faciliteren. Als je voor een subsidie een rechtspersoon moet zijn, noem het budget dan geen subsidie. De decentralisaties zijn een olifant die neerdaalt op de gemeente. De burgerinitiatieven zijn de muis die de olifant laat lachen, of schrikken.

Goede raad

En toen zaten de projectgarages er al weer op. In het besef veel gemist te hebben, keer ik terug in de raadszaal voor de plenaire afsluiting. Daar vraagt Jornt van Zuylen (BZK) de deelnemers wat – na al deze gesprekken en ontmoetingen – nu echt nodig is. Daarop regent het tips en vragen, zoals:

- Raadsleden moeten de rug recht houden, en de wethouder niet afrekenen op incidentjes.
- Verbinding met bedrijven is hard nodig, volgens een deelnemer. Anderen zeggen juist dat diverse organisaties, zoals Kracht In NL, Groene brein en MVO Nederland daar al actief mee bezig zijn. MVO Nederland mist juist aansluiting met ambtenaren.
- Accepteer dat het rommelig gaat in de pioniersfase, dat mensen tijdelijk meerdere petten dragen.
- Betrek scholieren en scholen bij bijeenkomsten als deze. Benut hun creativiteit.
- Ga uit van gelijkwaardigheid en partnerschap. Niemand is de baas, zelfs de gemeente niet.
- Blijf weg van discussie en zoek de dialoog: leer luisteren.
- Denk niet in de dualiteit van overheid-burger, maar in 'communities'. Dan kunnen we er misschien voor zorgen dat voor elkaar zorgen weer vanzelfsprekend is.
- Maak het sexy, zodat bestuurders ook aanhaken.
- Ga het doen. Ga oplossingsgericht werken. Het kan.

Geen woorden...

Albert Jan Kruijer (Instituut voor Publieke Waarden) reflecteert op de oogst van de bijeenkomst. Hij is moe geworden van al het gepraat, van alle analyses, maar blij met de laatste conclusie: ga maar doen. Het begrip "democratie" in "doe-democratie" zit in de weg, vertelt hij. 'Het geeft kans om te vluchten in discussies over legitimiteit, politiek primaat, representativiteit. We moeten gewoon maatschappelijke problemen oplossen.' In plaats van de tegenstelling doe-democratie versus representatieve democratie, spreekt hij liever over de democratische overheid (beleid, wetten, regels) en de democratische samenleving (hoe gaan we met elkaar om). 'Mensen hebben afgeleerd gezamenlijk hun problemen op te lossen. We moeten nu gewoon gaan doen, weer leren met elkaar om te gaan. Het was 200 jaar terug al voorspeld door De Tocqueville: eerst gaat de overheid te veel doen en worden de burgers klant. Na een tijd kan de overheid het werk niet meer aan, maar dan kunnen de burgers het niet meer overnemen en daarop gaat de overheid de burgers verwijten dat ze geen goede burgers zijn.' 'Als Amerikaanse scholieren een probleem moeten oplossen, regelen ze geld en gaan ze aan de slag. Nederlandse scholieren schrijven een brief aan de burgemeester. We moeten de democratische ervaring – samen leren problemen oplossen – weer centraal stellen. Begin gewoon, dan leer je door te doen. Zoek daarbij naar de regel waardoor het wel kan. Verzamel voorbeelden van burgers die actief zijn op terreinen waar de overheid het monopolie had. Want in de conflictgebieden kun je echt versnellen. En kijk pas over vijf jaar over het allemaal wel democratisch was.'

Ons problematiserend vermogen is groot, vaak groter dan ons probleemoplossend vermogen, aldus Kruijer. 'Professionals en wetenschappers leven bij het problematiseren. Het einde van het analyseren en beleidsmaken is echter nabij. Laat je leiden door de dilemma's in de praktijk van uitvoering. Beleid was altijd een buffer tussen onredelijke wensen en uitvoering. Dat kan weg als mensen het zelf doen. Maar het vergde 40 jaar verzorgingstaat om het burgerschap af te leren, dus het kost tijd om het weer aan te leren. Prima dat we nu eindelijk bezig zijn met democratie, dat was behoorlijk verwaarloosd. Maar laten we alsjeblieft tijd winnen door het praktisch aan te pakken.'

Tekenaar Frank Los sluit de bijeenkomst af met een levendige presentatie van de tekeningen die hij ter plekke maakte van de discussies. Deze tekeningen zijn in deze terugblik opgenomen. De foto's zijn gemaakt door Edith van Leeuwen. Speciale dank aan de medewerkers van de gemeente Zaanstad, die zorgden voor een uitstekende organisatie, locatie en sfeer.

Vincent van Stipdonk, Raadgever & Redacteur